

Posudok

Róbert Arpáš: *Slováci a (česko)slovenská (ne)jednota. Premeny slovenskej otázky v 30. rokoch 20. storočia.* Habilitačná práca. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, Nitra 2020, 98 s.

Habilitačná práca Róberta Arpáša sa týka postoja hlavných slovenských politických strán k otázke postavenia Slovenska v prvej Československej republike a premien koncepcií v súvislosti s prirodzenou generačnou výmenou a nástupom mladej generácie v týchto stranách. Práca sa skladá z úvodu (s. 3-11), šiesti relatívne samostatných kapitol a záveru (s. 90-92). Kapitoly majú nasledujúce názvy a obsah: 1. Zjazd mladej slovenskej generácie roku 1932 (s. 12-22), 2. Mladí slovenskí agrármici a slovenská otázka „Za silné Slovensko v jednotnom Československu“ (s. 23-40), 3. Odkaz cyrilometodskej tradície – prameň československej jednoty alebo zdroj slovenskej samosprávy? (s. 41-53), 4. Autonómia Slovenska podľa HSLS: „Všetci Slováci pod Hlinkov prapor!“, (s. 54-68), 5. Návrhy Ivana Déreera na riešenie slovenskej otázky v roku 1938: „Československou jednotou proti ľudáckemu separatizmu“, (s. 69-79), 6. Žilinská dohoda – vyvrcholenie autonomistického programu alebo krok k štátnej samostatnosti? (s. 80-89). Všetky kapitoly napriek relatívnej samostatnosti tvoria spolu jeden celok.

Uvedenú problematiku Arpáš už skôr čiastočne spracoval v svojich odborných štúdiách a tiež v jednej monografii. Tak napr. kapitola 1 je rozšírenou a prepracovanou verziou autorovej materiálnej štúdie „Slovenská autonomistická mládež proti československej jednote“ (Historický časopis, roč. 67, 2019, č. 1, s. 157-172), kapitola 3 je zasa prepracovanou verziou autorovej štúdie „Pribinove slávnosti ako pripomienka cirkevno-národnej veľkomoravskej tradície“ (Historický časopis, roč. 65, 2017, s. 655-674), 6. kapitola je rozpracovaním záverečnej kapitoly autorovej monografie „Autonómia: víťazstvo alebo prehra? Bratislava : Veda, 2011, s. 162-167). Je zrejmé, že autor má k uvedenej tematike dlhodobý vzťah, čo aj sám priznáva v úvode (s. 4).

Vypracovanie práce bolo nepochybne náročné, lebo si vyžadovalo rozsiahly základný archívny výskum a výskum dobovej tlač. Hoci téma, ktoré Arpáš spracoval, nie je celkom nové, čo je napokon zrejmé aj z autorom uvádzanej a hodnotenej doterajšej literatúry (s. 6 – 8), Arpáš sa oprel o pôvodné pramene a čiastočne – najmä pri hodnotení postojov mladej

agrárnickej generácie – dospel k odlišným záverom ako doterajšia historiografia. Moja kritická pripomienka: autor sa v zásade zaoberá najmä štátoprávnymi koncepciami dvoch hlavných politických strán na Slovensku – Hlinkovej slovenskej ľudovej strany a Republikánskej (agrárnej) strany, resp. postojom mladej generácie tejto strany. Čiastočne sa autor venuje aj Slovenskej národnej strane a návrhom sociálnych demokratov, konkrétne Ivana Dérera. Bolo by ale potrebné zohľadniť aj stanoviská iných politických strán. Už v šesťdesiatych rokoch a potom aj v období normalizácie bol napr. čiastočne spracovaný vývoj KSC v tejto otázke, ktorý by si teraz vyžadoval nový pohľad (niektoré práce už na túto tému aj vznikli). Veľmi málo vieme o menách postojov malých strán, aj tých, ktoré sú označované tradične ako vyslovene čechoslovakistické. Podľa môjho názoru aj tu dochádzalo k určitému posunu, hoci nebol výrazný. Veď pod Žilinskú dohodu sa nakoniec podpísali aj predstavitelia NOF (Národná obec fašistická) a národných socialistov, strán všeobecne považovaných nielen za vyslovene čechoslovakistické, ale (v prípade národných socialistov) aj viac-menej českú stranu na Slovensku. Je tu ešte jeden dôležitý aspekt: je otázka, do akej miery celoštátne strany, ktorých voličská základňa bola v Čechách a na Morave, boli nútené brať do úvahy slovenský faktor. U agrárnikov to Arpáš viac-menej objasnil – postupne dochádzalo k posunu smerom k regionalizmu a akejsi obmedzenej autonómie. No čo ostatné strany? Bolo by zaujímavé zistiť, ako na tento posun reagovala česká časť strany. Podľa môjho názoru by bolo bývalo vhodné záber práce v tomto smere rozšíriť.

Práca je spracovaná na vysokej odbornej úrovni so znalosťou archívnych prameňov aj doterajšej odbornej literatúry. Je zrejmé, že autor ovláda prácu s prameňmi a vie ich interpretovať. Po obsahovej stránke mám pripomienku k otázke, či už v Žiline 6. októbra 1938 aj umiernení predstavitelia HSĽS na čele s Jozefom Tisom HSĽS rátali v budúcnosti so samostatným slovenským štátom. Róbert Arpáš odpovedá na túto otázku kladne a vysvetľuje, že jediný rozdiel medzi umierneným Tisovým krídlom a radikálmi spočíval v termíne, kedy mala byť secesia uskutočnená (s. 87). S tým súhlasím, no tu je potrebné dodať, že Tiso sa rozhodol odložiť požiadavku úplnej samostatnosti až na základe vyhodnotenia stanoviska okolitých krajín. Tiso vyslal v dňoch 2. – 5. októbra 1938 Jána Farkaša do Varšavy a do Budapešti, aby tam vysondoval postoj poľskej a maďarskej vlády v prípade okamžitého vyhlásenia nezávislosti Slovenska. Kým Poľsko samostatnosť Slovenska podporovalo, Maďarsko sa naďalej usilovalo o získanie časti slovenského územia s perspektívou budúceho získania celého Slovenska. Toho sa Tiso bál, a keďže postoj Berlína nebol vtedy jasný, potreboval ešte na určitý čas udržať existenciu Česko-Slovenska.

Arpášova práca rozširuje nielen naše poznatky o slovenskom autonomistickom hnutí, ale najmä o alternatívnych programoch riešenia slovenskej otázky u agrárikov a čiastočne u sociálnych demokratov, kde problematike nebola zatiaľ venovaná dostatočná pozornosť. Doterajšia historiografia často nekriticky preberala zjednodušené tvrdenia ľudáckej publicistiky a komunistickej historiografie a obmedzovala sa iba na konštatovanie, že príslušníci a sympatizanti týchto strán (teda agrárici a sociálni demokrati) boli čechoslovakisti, svojbytný slovenský národ neuznávali a stáli na centralistických pozíciách. Róbert Arpáš v svojej práci ukázal, že situácia bola oveľa zložitejšia. No ako som už napísal v bode ad 1), bolo by treba ešte zmapovať aj ostatné strany.

Po formálnej stránke práca vyhovuje, štýl je jasný, jazyk kultivovaný, štruktúra prehľadná. Priznám sa jednak, že sa mi rozsah 92 strán textu a 6 strán príloh javí pre habilitačnú prácu ako malý, lebo niektoré kapitoly by si žiadali rozšírenie. Vychádzam z toho, že habilitačná práca by mala mať podobu väčšej monografie. S tým sú spojené aj moje u uvedené pripomienky, o čo by mala byť práca podľa môjho názoru ešte tematicky rozšírená. Samozrejme rešpektujem, že habilitačný poriadok Univerzity Konštantína Filozofa takýto krátky rozsah pripúšťa.

Môj záver: práca vyhovuje parametrom, ktoré FF UKF stanovila pre habilitačný spis, vyhovuje po stránke odbornej, a preto **odporúčam** vedeckej rade jej prijatie a rovnako odporúčam, aby po úspešnom výsledku habilitačného pokračovania bol PhDr. Róbertovi Arpášovi, PhD udelený vedecko-pedagogický titul docent.

V Prahe, 12. mája 2020

prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc., dr. h. c.
Ústav českých dějin
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
Praha

